

IN MEMORIAM

OMER MUŠIĆ

1903—1972

10. aprila 1972. godine umro je u Sarajevu Omer Mušić, dugogodišnji saradnik Orijentalnog instituta u Sarajevu. Rođen je u Sarajevu, u obrazovanoj porodici, 23. juna 1903. godine. Osnovno obrazovanje, četiri razreda okružne medrese i Šerijatsku sudačku školu završio je u rodnom mjestu. Od 1926. godine radi kao predmetni učitelj na Šerijatskoj gimnaziji, gdje se nalazi sve do 1945. godine, kada je ta škola ukinuta. Poslije rata radi na II muškoj gimnaziji u Sarajevu. Kada je na novoosnovanom Filozofskom fakultetu u Sarajevu otvorena Katedra za orijentalistiku, Mušić je među njenim prvim polaznicima i prvi diplomirani orijentalista. Na toj Katedri je sve do smrti bio honorarni saradnik, predajući arapski jezik. Istovremeno sa Katedrom za orijentalistiku osnovan je i Orijentalni institut u Sarajevu, gdje Mušić radi od 1950. do 1965., kada odlazi u mirovinu.

Najveći dio života Mušić je utrošio radeći kao profesor u srednjim školama i na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Na ovim prosvjetnim ustanovama radio je predano i s ljubavlju, tako da je ostao u sjećanjima onih, koji su od njega učili, kao izuzetno prijatan i pristupačan čovjek. Međutim, posao u prosvjeti, naročito u periodu dok je bio profesor u srednjim školama, nije mu dopustio da na polju nauke da onoliko koliko je mogao, a njegove mogućnosti uistinu nisu bile male, o čemu svjedoče njegovi radovi. Prije svega, znao je arapski, turski i perzijski jezik tako dobro da su izvori i literatura na tim jezicima, bilo da se radilo o rukopisima ili štampanim djelima, bili za njega glavni instrumenti za rad.

Najveći Mušićev doprinos nauci je niz studija i kritički izdate građe iz kulturne baštine u Prilozima za orijentalnu filologiju, ali vrlo značajan je i njegov posao na obradi rukopisnog fonda Orijentalnog instituta u Sarajevu. U inventarskoj knjizi rukopisa Orijentalnog instituta Mušićevom rukom je opisan imponzantan broj od 2950 kodeksa. Neke rukopise je vrlo detaljno opisao, tako da je skratio put onima koji će pripremati kataloge rukopisa Instituta.

Jedan od najvažnijih Mušićevih radova je *Mihāḡu-n-nizām fi dīni-l-islām od Muhameda Prozorca*. (POF V, Sarajevo, 1955, str. 181—198). Ovog našeg pisca na arapskom jeziku Mušić je predstavio naučnoj javnosti, jer je njegovo djelo, mada do Mušićeva izdanja u Prilozima nepoznato, zavrijedilo da bude predmet jedne naučne analize zbog svoje socijalno-historijske dimenzije i mogućnosti da se uporedi sa srodnim djelom Hasana Kafi Pruščaka. Isto tako, Mušić je izdao rad *En-nemliye fi izhari-l-qawaidi s-sarfiyye wa n-nahwiiyye*. Riječ je o jednoj rukopisnoj gramatici arapskog jezika, čiji je autor Ismail Abdul Kemal, sin Hadži Velije iz Travnik (POF VI—VII, 1938).

No, posebnu ljubav je Omer Mušić ispoljavao u obradi pjesama onih naših pjesnika, koji su pjevali na turskom jeziku svoje pje sme o Sarajevu i Mostaru. Iz ove tematike je nekoliko vrlo uspješnih radova, kao *Anonimni pjesnik Sarajlija o stanju u Bosni* (Radovi Filozofskog fakulteta I, Sarajevo, 1963. str. 349—355), *Dvije turske pjesme o Sarajevu* (Glasnik VIS XIII, 1962, str. 362—368).

Tri ličnosti privlačile su Mušićevu pažnju. To su užički Šejh Muhamed, interesantna ličnost kulturnog i političkog života XVIII stoljeća, koji je zbog svojih slobodarskih pogleda na svijet i uviđanja nepravdi u društvu bio proganjan. Druga ličnost je Ibrahim Opijač Mostarac, učenik čuvenog mostarskog učenjaka Mustafe Ejubovića — Šejh Juje, koji je poslije svog učitelja najznačajnija ličnost Šejh Jujine škole. Treći je Hadži Mustafa Bošnjak Muhlisi. O Užičaninu je Mušić objavio tri rada, od kojih je prvi *Poslanica Šejh Muhameda Učičanina Beogradskom valiji* (POF II, Sarajevo 1952), o Opijaču jednu veoma interesantnu studiju, (POF X—XI, Sarajevo, 1961, str. 31—53), a o Muhlisiju, uz uvodnu riječ o ovom piscu, izdao je sva pronađena djela ovog autora u originalu i prijevodu izuzev Putopisa na hadž, koji je donio samo u prijevodu (POF XVIII—XIX, Sarajevo, 1973, str. 89—119). Svi ovi njegovi radovi, i još neki koje nismo ovdje pobrojali, ugrađeni su u zgradu naše orijentalistike, koja u posljednje vrijeme bilježi značajne uspjehe.

Na kraju, uz konstataciju da je pomagao mlađim kolegama u njihovu razvoju, te napisao niz prikaza iz oblasti arapske književnosti, možemo zaključiti da je Omer Mušić svojim radom dao značajan doprinos našoj orijentalistici.

F. Nametak

Prof. BESIM KORKUT

1904—1975.

U Sarajevu je 30. novembra 1975. godine umro Besim Korkut, dugogodišnji radnik Orijentalnog instituta i plodni stručnjak arabista i profesor koji je poučavao čitave generacije arapskom jeziku i islamskim znanostima. On je spadao u naše najobrazovanije ljude u

toj oblasti. Njegov život je bio bogat i plodan jer je mnogo saznavao i mnogo prenosio drugima, posebno mlađima. On se prosto iscrpljivao, neštedimice prosipajući pravu riznicu znanja iz svoje struke. Njegovi đaci, studenti i mlađi saradnici neće to nikad zaboraviti, niti se mogu osloboditi blagotvornih zasada koje im je on na polju arapskog jezika i istorije i kulture podario.

Pored plodnog nastavnog i pedagoškog rada, njegov život je bio bogat i plodan također po brojnim knjigama koje uz svoj naslov nose ime Besima Korkuta kao što su i sada veoma informativne *Istorija islama*, pristupačna i jednostavna a istovremeno obuhvatna *Gramatika arapskog jezika* (kraća objavljena, a opširnija dovršena, ali još u rukopisu), zatim tri knjige znalački obrađenih i veoma dragocjenih *Arapskih dokumenata u Državnom arhivu u Dubrovniku*, te izvanredni brojni prevodi — u četrnaest posebnih knjiga — iz arapske umjetničke i narodne klasike kao što su izbori iz priča iz »1001 noći« zatim poznato i popularno djelo *Kelila i Dimna* i druge. Najzad, dovršen je i nalazi se u štampi vrlo dobar prevod Kur'ana koji je prvi takav naš potpun prevod sa originala. Besim Korkut je uložio svo svoje znanje, trud i ljubav u ovaj rad. To je njegovo životno djelo. Svi prevodi Besima Korkuta svjedoče o njegovom širokom i živom poznavanju ne samo arapskog jezika nego i narodnog života, običaja i tradicije Arapa, njihove istorije, kulture i različitih institucija, kao i o njegovom predanom naporu i istinskom daru da književno i umjetnički na visokom nivou pretoči arapsku riječ u lijepi, tečni i osebujan srpskohrvatski jezik, čime je značajno doprinio našem boljem poznavanju arapske književnosti i našoj kulturi uopšte. Ovdje spominjemo samo najznačajnije rezultate rada Besima Korkute, izostavljajući još brojne sitnije radove kao što su prevodi, recenzije, komentari i drugi kraći tekstovi.

Prof. Besim Korkut rođen je 25. XI 1904. godine u Travniku; tu je završio osnovnu školu, a srednju u Sarajevu. Godine 1931. diplomirao je na poznatom islamskom univerzitetu al-Azharu u Kairu kao odličan đak. Inače, nije na odmet spomenuti da sve ocjene učenja i rada Besim Korkut od studentskih i đачkih dana pa do službovanja kreću se na relaciji vrlo dobar i odličan.

Dugo godina potom radio je u Sarajevu kao profesor srednjih škola, šerijatske sudačke škole, šerijatske gimnazije, zatim u Mostaru kao profesor Državne realne gimnazije, pa opet u Sarajevu kao profesor Prve muške gimnazije, Više šerijatsko-teološke škole u Sarajevu.

Poslije oslobođenja Besim Korkut je naizmjenice radio kao profesor Druge ženske realne gimnazije, zatim kao referent i načelnik u ministarstvu prosvjete Vlade Federalne Bosne i Hercegovine da bi poslije kratkotrajnog rada u Izdavačkom preduzeću »Svjetlost« počeo raditi od 1951. godine u Orijentalnom institutu u Sarajevu gdje je bio načelnik Filološkog odjeljenja i gdje je ostao sve do odlaska u mirovinu prije osam godina.

Životni put prof. Besima Korkuta obilježen je stalnom nastavom, kulturno-prosvjetnom i naučnom aktivnošću. On se pri tome oslanjao na prvom mjestu na svoje izvanredno poznavanje arapskog jezika i arapsko-islamskih disciplina, na svoju iskrenu ljubav prema struci i na primjerno poznavanje našega jezika. Zahvaljujući svemu tome Besim Korkut je sigurno nacrtao značajnu ljudsku, stručnu i naučnu brazdu u našoj savremenoj kulturi, posebno u oblasti orijentalistike.

S. G.

Prof. dr HASAN KALEŠI

7. III 1922—19. VII 1976.

19. jula 1976. godine u Prištini, u pedesetčetvrtoj godini života, iznenada je preminuo *dr Hasan Kaleshi*, redovni profesor prištinskog Univerziteta i šef Odseka za orijentalistiku na Filozofskom fakultetu u Prištini.

Dr Hasan Kaleši bio je naučnik evropskog glasa pre svega kao orijentalista, a njegovi prilozi nauci nisu ništa manji ni u oblasti istorije, književnosti, jezika, folklora, kulturne istorije itd. Njegova prerana smrt je težak, nenadoknativ gubitak za našu jugoslovensku nauku a posebno za albansku kulturnu istoriju i orijentalistiku. Kao profesor na Odseku za orijentalistiku u Prištini, čiji je osnivač bio, angažovao se telom i duhom, rizikujući i svoje zdravlje. I pored preporuke lekara da se odmara, dr Kaleši je nastavio istim tempom da radi.

Dr Hasan Kaleši je rođen 7. III 1922. godine u selu Srbici kod Kičeva. Sin je Ahmed efendijin kome je večno zahvalan za to što ga je, kako je znao da kaže, »od moje šeste godine, počeo da uči arapskom jeziku i zato što je u meni probudio ljubav prema arapskom svetu, njegovoj kulturi i civilizaciji — svetu geografski od nas udaljenom ali duhovno bliskom i u našoj materijalnoj i duhovnoj kulturi, pa i u svakodnevnom životu, stalno prisutnom«. (Najstariji vaukufski dokumenti u Jugoslaviji na arapskom jeziku, Priština, 1972, str. 11). Osnovnu školu je završio u svom rodnom mestu, a šest razreda gimnazije u Velikoj medresi u Skopju. Drugi svetski rat mu je prekinuo školovanje u skopskoj medresi, zato je nastavio u Prištini gde je 1944. maturirao u prištinskoj gimnaziji. Solidno je savladao sve predmete, a iz jezika je imao poseban uspeh.

Studije je nastavio u Beogradu na Filozofskom fakultetu i 1951. godine diplomirao na katedri za orijentalnu filologiju. Njegov solidan uspeh u toku studija obezbedio mu je mesto asistenta na Odseku za orijentalistiku od 1952. godine kod prof. dr Fehima Bajraktarevića. Godine 1960. uspešno je odbranio doktorsku disertaciju

koju je kasnije, 1972. godine, objavio kao knjigu *Najstariji vakufski dokumenti u Jugoslaviji na arapskom jeziku*, Priština 1972, 356 s. 8°.

Akademске godine 1966/67. specijalizirao je turkologiju u Hamburgu. Od 1967. do 1970. godine radio je u *Albanološkom institutu* u Prištini u zvanju višeg naučnog saradnika, a 1970. godine postaje redovni profesor Filozofskog fakulteta u Prištini, na Odseku za istoriju, sve do 1973. godine kada je osnovana katedra za orijentalistiku. Tu ga je zatekla i smrt.

Njegova erudicija i solidno znanje nekoliko stranih jezika — arapski, turski, latinski, nemački, francuski, talijanski, engleski, pored albanskog i srpskohrvatskog — omogućili su mu da se upušta u razna područja naučnog istraživanja. Njegova aktivnost kao naučnog istraživača je raznovrsna a počinje 1949. godine kada se javlja člankom »Disa vërejtje mbi gjuhën në shtypin tonë« u *Jeta e Re*, br. 2/1949, Prištine, da bi kasnije bio orijentisan na kulturnu istoriju balkanskih naroda i Orijenta, na međusobne uticaje orijentalne kulture i kultura naših naroda — albanskog, srpskog, makedonskog itd.

Prof. dr Hasan Kaleši je učestvovao u nizu naučnih skupova međunarodnog karaktera, kako u zemlji tako i u inostranstvu, kao na primer u *Sofiji, Istanbulu, Minhenu, Napulju, Bratislavi, Bukureštu, Parizu, Čikagu* itd., gde su njegovi referati budili interesovanja u naučnim krugovima.

Bibliografija njegovih naučnih priloga obuhvata preko tristo-tine bibliografskih jedinica raznorodnog karaktera, na nekoliko jezika naše zemlje i sveta: albanskom, srpskohrvatskom, makedonskom, turskom, nemačkom, francuskom itd.

Dr Hasan Kaleši je ostavio za sobom niz nedovršenih studija, a *Srpskohrvatsko-arapski rečnik* je bio predao na štampanje u Kairo. Takođe je ostavio univerzitetski udžbenik *Antologija arapske književnosti, I proza*, ali u nedostatku izdavača ostala je neobjavljena do sada. Za ovu antologiju je pripremio trojezični glosar: arapsko-srpskohrvatski-albanski.

Njegovo mesto ostaće dugo vremena nepopunjeno u redovima naših naučnika a njegovi studenti, njegovom preranom smrću, izgubili su najboljeg savetnika i pomagača.

Feti Mehdiu

Prof. MUHAMED TAJIB OKIĆ

1902—1977.

Devetog marta 1977. godine preminuo je Muhamed Tajib Okić, poznati jugoslovenski orijentalista i islamista, dugogodišnji profesor Teološkog fakulteta Ankarskog univerziteta i Visokog islamskog instituta u Konji.

Tajib Okić je rođen 1. decembra 1902. godine u Gračanici. Osnovnu školu, a zatim i Šerijatsku sudačku školu završio je u Sarajevu. Izuzetna želja za znanjem odvela je Tajiba Okića u Zagreb, gdje je na Filozofskom fakultetu 1926. godine pohađao kurs iz latinskog jezika i književnosti, a zatim i predavanja na Pravnom fakultetu. Studij prava nastavlja u Beogradu, gdje je i diplomirao 29. 10. 1930. godine. Obrazovanje koje je mogao steći u zemlji nije zadovoljilo Tajiba Okića, pa u periodu između 1927. i 1931. često odlazi u Pariz, gdje studira na Sobroni (Faculté des Lettres) i na Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes, a potom odlazi na specijalizaciju u Tunis na Ecole Supérieure de Langue et de Littérature Arabes (Univerzitet az-Zaytūniyya). Svoje školovanje Okić završava profesorskim ispitom na Beogradskom univerzitetu (a. orijentalistika, b. jugoslavenska istorija i c. srpskohrvatski jezik i književnost). Za vrijeme svog boravka u Parizu, Tajib Okić je prijavio i doktorску disertaciju pod naslovom *Hasan Kâfi de Bosnie, sa vie et ses oeuvres, avec la traduction de son ouvrage Nizâmu' l-Ulemâ*, za koju je imprimatur dao 10. 7. 1931. godine prof. M. Gaudefroy-Demombynes, ali koja, nažalost, nije štampana, pa tako, po tadašnjim uzusima, ni branjena.

Po završenom školovanju M. T. Okić radi kao profesor na I muškoj gimnaziji i Šerijatskoj gimnaziji u Sarajevu, a potom i na Velikoj medresi u Skoplju. Početak rata zatiče Tajiba Okića u Sarajevu, odakle odlazi u Beograd gdje radi kao sekretar i prevodilac u Turskoj ambasadi. Nakon prekida diplomatskih odnosa između Turske i Njemačke biva interniran u Njemačku sa ostalim osobljem Ambasade. Nakon završetka rata, on odlazi u Tursku, gdje ostaje da živi i radi do kraja života.

Izuzetno široko obrazovanje, te poznavanje nekoliko jezika, prije svega orijentalnih, turskog, arapskog i perzijskog, kao i francuskog jezika, bili su izvanredan preduslov za ambicioznog i nadarenog Tajiba Okića da započne ozbiljniji naučnoistraživački rad na polju orijentalistike i nastavi uspješan i plodan nastavno-pedagoški rad. Svoj rad u Turskoj Tajib Okić započinje u Arhivu Predsjedništva Vlade u Istambul, a pred kraj 1949. godine, nakon osnivanja Teološkog fakulteta u Ankari, postaje profesor islamističkih znanosti: *hadisa*, a nešto kasnije i *tefsira*. Iste predmete predavao je i na Visokom islamskom institutu u Konji od 1964/65. školske godine.

Bibliografija radova Tajiba Okića, gledano hronološki, počinje još iz njegovih đaćkih dana, kada u sarajevskim novinama i časopisima, katkad pod pseudonimima »Šuveir« i »Ibn Tefvik«, objavljuje prevode arapskih klasika Abū al-'Atāhiyya, al-Buhturi-ja, Omara ibn Abī Rabī'a i drugih. Od 1926. godine, kada objavljuje u *Gajretu* svoj prvi rad iz kulturne istorije pod naslovom *Džabić kao naučnik u očima stranog svijeta*, a zatim i rad *Hasan Kâfi Prusćak, naš najveći mislilac XVI vijeka (Gajret, 1928)*, Tajib Okić se orijentira prvenstveno na naučnoistraživački rad. Najveći dio nje-

govih radova može se podijeliti u dvije grupe, i to: 1) radovi iz oblasti religijskih znanosti (hadis i tefsir), što je bila i osnovna preokupacija T. Okića kao profesora i 2) radovi iz kulturne istorije naroda Jugoslavije.

Za jugoslovensku orijentalistiku i istoriju posebno su značajni Okićevi radovi iz druge grupe. Pored niza radova u kojima je osvijetlio lik i stvaralaštvo jednog broja, do tada malo poznatih ili nepoznatih, ličnosti iz bosansko-hercegovačke književne baštine na orijentalnim jezicima, Tajib Okić je dao značajan doprinos boljem razumijevanju pokreta *hamzevija*, posebno svojim referatom na XXII međunarodnom kongresu orijentalista (Istanbul 1951) pod naslovom *Quelques documents inédits concernant les Hamzawites*. Ovdje treba takođe spomenuti referat Tajiba Okića na X međunarodnom bizantološkom kongresu (1955), pod naslovom *Les Kristians (Bogumiles Parfaits) de Bosnie, d' après des documents turcs inédits* (Südost Forschungen, 1960, XIX, str. 108—133), koji je izazvao veliku pažnju i interesovanje naučne javnosti. Za *Islam Ansiklopedisi* Tajib Okić je napisao nekoliko jedinica, među kojima se posebno ističe *Gazi Hüsvrev Bey* (1950. Sv. V, str. 601—605), gdje je sažeto iznio sintezu vlastitih istraživanja o Gazi Hüsvrev-begu, bosanskom sandžak-begu i legatoru brojnih monumentalnih, javnih i sakralnih, objekata.

Tajib Okić je raspolagao izuzetno bogatom stručnom bibliotekom, brižno sakupljanom cijelog života i stručno odabiranom. Kontaktirao je i sarađivao sa velikim brojem uglednih orijentalista širom svijeta, koji nisu propuštali priliku da u svojim knjigama i radovima zahvale na svesrdnoj pomoći Tajibu Okiću.

Posljednji nama poznati rad Tajiba Okića je *Çeşitli dillerdeki Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidin'in Tercemeleri* objavljen u *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlmiler Fakültesi İslâmî İlmiler Dergisi* od 1. decembra 1975. godine. U ovom opširnom radu (str. 17—78), dat je pregled i kritički osvrt na prevode Mevluda Sulejmana Çelebija, sa posebnim osvrtom na prevode i prepjeve na srpskohrvatski jezik.

Tajib Okić je preminuo u Ankari u 76. godini i iza sebe ostavio veoma mnogo prikupljene građe i nedovršenih radova. Sahranjen je, prema vlastitoj želji, u Sarajevu, 16. marta 1977. godine.

A. Ljubović